

Національний технічний університет України
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Кафедра соціології

АНАЛІТИЧНА СОЦІОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ПОВЕДІНКА: СУЧАСНІ ПІДХОДИ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	С - соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність	С5 Соціологія
Освітня програма	Аналітика соціальних даних
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	очна(денна)
Рік підготовки, семестр	1 курс (1 семестр)
Обсяг дисципліни	5 кред. ЄКТС/150 годин: лекції – 30 год., семінарські заняття – 30 год., СРС – 90 год.
Семестровий контроль/контрольні заходи	Екзамен, МКР, реферат
Розклад занять	https://schedule.kpi.ua/
Мова викладання	українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лекції:</i> доктор соціологічних наук, Кухта Мирослава Павлівна +38 0978085822 miroslavakukhta@gmail.com <i>практичні заняття:</i> доктор соціологічних наук, Кухта Мирослава Павлівна +38 0978085822 miroslavakukhta@gmail.com
Розміщення курсу	https://classroom.google.com/c/ODAwMDkzMzQ2OTc2

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Курс «Аналітична соціологія та соціальна поведінка: сучасні підходи» присвячений вивченню того, як соціологи пояснюють індивідуальні та колективні дії людей у мінливому світі. У центрі уваги — класичні підходи до соціальної поведінки та новітні теоретичні розробки, що аналізують сучасні кризи, конфлікти, цифрові трансформації та інноваційні процеси.

Дисципліна інтегрує ідеї поведінкової соціології з підходами аналітичної соціології: розглядаються механізми, які пов'язують мікрорівень індивідуальних дій і макрорівень суспільних структур. Особливий акцент зроблено на використанні сучасних методів дослідження — від якісного аналізу повсякденних практик до роботи з великими масивами соціальних даних, включно з алгоритмічними та мережевими моделями. **Предметом** є соціальна поведінка індивідів і груп, її мотиви, стратегії та наслідки у зв'язку зі змінами суспільних структур, цінностей і технологій; механізми, що визначають взаємодію між особистістю та соціальним середовищем.

Компетентності, які набуваються під час вивчення дисципліни:

Фахові компетентності:

- ФК 01 - Здатність аналізувати соціальні явища і процеси.
- ФК 02 - Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.
- ФК 05 - Здатність обговорювати результати соціологічних досліджень та проєктів українською та іноземною мовами.

Програмні результати навчання:

- ПРН 01 - Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології.
- ПРН 02 - Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.
- ПРН 07 - Вирішувати етичні дилеми відповідно до норм професійної етики соціолога та загальнолюдських цінностей.

Під час вивчення дисципліни здобувачі також зможуть:

- сформуванню здатності до критичного й системного мислення під час роботи із соціальними даними;
- оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати дані для наукових і практичних завдань;
- усвідомити значення аналізу й синтезу даних соціальної практики у різних сферах суспільного життя;
- орієнтуватися у провідних концепціях соціальної поведінки класичної та сучасної соціології;
- застосовувати методологічні принципи аналізу соціальної дії та соціальних конфліктів;
- використовувати аналітичні інструменти для пояснення взаємозв'язку між індивідом і суспільством;
- аналізувати соціальну поведінку в різних контекстах;
- працювати з емпіричними даними (опитування, інтерв'ю, цифрові сліди) та інтерпретувати їх результати;
- застосовувати сучасні цифрові, статистичні та алгоритмічні методи у соціологічних дослідженнях;

- визначати та оцінювати чинники сталого розвитку країни на основі критичного аналізу різноманітних джерел;
- здійснювати аналіз емпіричного змісту соціологічних теорій із використанням інструментів аналітичної соціології та цифрових технологій;
- створювати концептуальні моделі та дослідницькі механізми для пояснення соціальної поведінки, застосовувати їх в управлінських практиках;
- набувати практичних навичок роботи із соціальними даними, поєднуючи академічний дискурс із математичними та статистичними методами аналізу;
- опановувати базові інструменти мережевого моделювання соціальних процесів, аналізувати дифузію інновацій, колективну дію та радикалізацію;
- готувати аналітичні звіти й презентації результатів досліджень із використанням сучасних цифрових засобів і відкритих даних;
- самостійно здійснювати порівняльний аналіз різних масивів соціальних даних, застосовуючи можливості цифрових технологій;
- ефективно використовувати отримані знання та навички для формування власних поведінкових стратегій і науково обґрунтованих рішень у професійній та громадянській діяльності.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Дисципліна вивчається після опанування дисциплін курсу бакалаврату. Зокрема, «Загальна соціологія – 1, 2», «Історія соціології – 1, 2 », «Україна в контексті історичного розвитку Європи», «Загальна теорія розвитку», «Теорія і історія врегулювання конфліктів», а також інших нормативних та вибіркових дисциплін.

Дисципліна перебуває у певному зв'язку з такими дисциплінами, як політологія, соціологія, історія, соціологія цінностей, соціальна антропологія, що створюють загальну теоретичну і методологічну основу для сприйняття студентами змісту пропонованої дисципліни.

Вивчення дисципліни дозволить ефективніше опановувати дисципліни магістерського курсу та ґрунтовніше підготуватися до написання і захисту магістерської дисертації. Для вивчення дисципліни студенту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними інформаційними базами.

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ I. Теоретико-методологічні засади аналітичної соціології

Тема 1. Теоретичні та методологічні основи дослідження соціальної поведінки

Тема 2. Макрорівневі рамки сучасної поведінкової соціології

Тема 3. Мікро- та мезорівень соціальної дії, групова динаміка

Тема 4. Аналітична соціологія як дослідницька стратегія: механізми, моделі, пояснення

Тема 5. Стратифікація, нерівність та поведінкові режими

Розділ II. Механізми та закономірності соціальної поведінки

Тема 6. Раціональність, когнітивні упередження та прийняття рішень

Тема 7. Мережевий підхід до соціальної поведінки

Тема 8. Дифузія інновацій, соціальне зараження та агент-базоване моделювання

Тема 9. Цінності, норми та девіантні практики у сучасних дослідженнях

Тема 10. Поляризація, конфлікти та соціальні трансформації

Розділ III. Соціальна поведінка в умовах сучасних суспільних викликів

Тема 11. Аргументація, критичне мислення та аналіз AI-контроверз [PANORAIMA HC-141a]

Тема 12. Оцінювання аргументів, структурований дебат та рефлексія [PANORAIMA HC-141b]

Тема 13. Цифрові середовища, алгоритми і соціальна поведінка

Тема 14. Поведінка в умовах війни, травми та колективної резильєнтності

Лекція 15. Інтеграція сучасних теорій і даних у поведінковій соціології

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

Базова література

1. Hedström P., Bearman P. (eds.) The Oxford Handbook of Analytical Sociology. Oxford University Press, 2021. – 794 p.
2. Manzo G. (ed.) Research Handbook on Analytical Sociology. Edward Elgar Publishing, 2021. – 512 p.
3. Watts D. J. Small Worlds: The Dynamics of Networks between Order and Randomness. Princeton University Press, 2022. – 264 p.
4. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
5. Contemporary Sociological Theory, Craig Calhoun (Editor), Joseph Gerteis (Editor), James Moody (Editor), Steven Pfaff(Editor), Indermohan Virk (Editor) 2022/4th Edition wiley

Допоміжна література:

1. Bail C. Breaking the Social Media Prism: How to Make Our Platforms Less Polarizing. Princeton University Press, 2021. – 232 p.
2. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. PublicAffairs, 2023. – 704 p.
3. Головаха Є., Горбачик А. Українське суспільство на шляху трансформацій: Соціологічний моніторинг. Київ: ІС НАН України, 2022. – 243 с.
4. Salganik M. J. Bit by Bit: Social Research in the Digital Age. Princeton University Press, 2022. – 448 p. URL: <https://www.bitbybitbook.com/>
- Lazer D. et al. Computational Social Science: Obstacles and Opportunities. Science, 369(6507), 2021. DOI: 10.1126/science.aaz8170.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/> - Вісник КПІ ім. Ігоря Сікорського. Соціологія. Політологія. Право.
2. <http://stmm.in.ua/> - Соціологія: теорія, методи, маркетинг. ІС НАНУ
3. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
4. <https://www.coursera.org/> — Coursera: курси провідних університетів світу з соціології, соціальних даних та аналітики.
5. <http://www.sociology.kpi.ua/literature> - кафедра соціології КПІ імені Ігоря Сікорського

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

Лекція 1. Теоретичні та методологічні основи дослідження соціальної поведінки.

Основні питання. Соціальна поведінка як предмет наукового аналізу: між детермінізмом і свободою дії. Понятійно-категоріальний апарат поведінкової та аналітичної соціології. Провідні парадигми: функціоналізм, конфліктологія, інтерпретативна соціологія, раціональний вибір. Міждисциплінарний контекст: взаємодія соціології з психологією, антропологією, поведінковою економікою. Методологічні засади пояснення соціальної поведінки: механізмний підхід vs. кореляційний аналіз. Виклики сучасності: як суспільні трансформації, цифровізація та війна змінюють соціальну поведінку.

Лекція 2. Макрорівневі рамки сучасної поведінкової соціології.

Основні питання. Соціальна дія та її типи: класична типологія М. Вебера і сучасні інтерпретації. Е. Дюркгайм: колективні уявлення, соціальні факти і механізми солідарності. Теорія ризикового суспільства У. Бека: рефлексивна модернізація та нові форми соціальної поведінки. Глобалізація і трансформація соціальних ідентичностей: від локального до глобального. Макроструктурні обмеження індивідуальної дії: клас, гендер, етнічність, громадянство. Можливості великих даних для верифікації макросоціологічних концепцій.

Лекція 3. Мікро- та мезорівень соціальної дії, групова динаміка

Основні питання. Мікросоціологічні традиції: символічний інтеракціонізм (Г. Блумер), феноменологічна соціологія (А. Шюц), етнометодологія (Г. Гарфінкель). Повсякденність як об'єкт соціологічного аналізу: рутинізація, фреймування, ситуаційна логіка дії. Соціальні ролі, процеси ідентифікації та соціалізації у нестабільних умовах. Мезорівень: динаміка малих і середніх груп, мережі довіри, формальні та неформальні об'єднання. Групова динаміка: конформізм, поляризація думок, феномен groupthink. Зв'язок мікро- і мезорівнів із макроструктурами через механізми агрегації (Хедстрьом, Сведберґ).

Лекція 4. Аналітична соціологія як дослідницька стратегія: механізми, моделі, пояснення

Основні питання. Аналітична соціологія як дослідницька програма: витоки і принципи (П. Хедстрьом, Р. Сведберґ). Механізмне пояснення соціальних явищ: що таке соціальний механізм і чим він відрізняється від кореляції. Схема DBO (desires, beliefs, opportunities) як основа мікрорівневого пояснення. Агент-базоване моделювання (ABM) як інструмент аналітичної соціології. Від мікродій до макроструктур: проблема агрегації та емерджентності. Аналітична соціологія та обчислювальні соціальні науки: точки перетину і нові можливості.

Лекція 5. Стратифікація, нерівність та поведінкові режими.

Основні питання. Соціальна нерівність як структурна умова поведінки: багатовимірні концепції (Дж. Голдторп, Е. Райт, Г. Еспін-Андерсен). Нерівність можливостей і нерівність результатів: сучасні дискусії. Бурдье і концепція капіталів: економічний, соціальний, культурний, символічний капітал у поясненні поведінкових стратегій. Інституційні обмеження і поведінкові режими: порівняльний аналіз суспільств. Сегрегація у просторі, школах і на ринку праці як прояв структурної нерівності. Нові форми нерівності в цифрову добу: алгоритмічна дискримінація, цифровий розрив, платформна економіка.

Лекція 6. Раціональність, когнітивні упередження та прийняття рішень.

Основні питання. Класичні уявлення про раціональність у соціології та економіці: homo economicus і його критика. Концепція обмеженої раціональності Г. Саймона: satisficing замість оптимізації. Теорія перспектив Д. Канемана і А. Тверські: когнітивні упередження та поведінкові аномалії. Евристики і системи мислення: Система 1 і Система 2. Соціальні норми та моральні інтуїції як рамки прийняття рішень. Нейросоціологія і нейроекономіка:

нові дані про механізми вибору. Поведінкові інсайти в публічній політиці: nudge-підходи та їхні обмеження.

Лекція 7. Мережевий підхід до соціальної поведінки.

Основні питання. Соціальні мережі як об'єкт аналізу: вузли, зв'язки, структури. Теорія «малого світу» Д. Воттса і С. Строгаца: шість рукописів і кластеризація. Безмасштабні мережі А.-Л. Барабаші: принцип преференційного приєднання. Сила слабких зв'язків (М. Грановеттер) і структурні дірки (Р. Берт). Гомофілія та її наслідки: сегрегація, ехо-камери, поляризація. Методи збору та аналізу мережевих даних: опитування, цифрові сліди, API соціальних медіа. Мережевий аналіз як інструмент вивчення мобілізації, дифузії та конфліктів.

Лекція 8. Дифузія інновацій, соціальне зараження та агент-базоване моделювання

Основні питання. Класична теорія дифузії інновацій Е. Роджерса: категорії адопторів і S-крива. Просте і складне соціальне зараження (Д. Воттс): різниця порогових моделей. Мережеві механізми поширення інновацій і практик. Агент-базоване моделювання (ABM): принципи, архітектура, приклади моделей (Шеллінг, Аксельрод). ABM як міст між мікродіями та макроструктурами. Валідація агент-базованих моделей емпіричними даними. Застосування ABM у дослідженнях сегрегації, поляризації, поширення дезінформації.

Лекція 9. Цінності, норми та девіантні практики у сучасних дослідженнях

Основні питання. Цінності як регулятори соціальної поведінки: класичні підходи (Парсонс, Рокіч) і сучасні дослідження (Інглхарт, Шварц). Трансформація ціннісних систем у постіндустріальних суспільствах: матеріальні vs. постматеріальні цінності. Соціальні норми: формальні та неформальні, санкції і механізми відтворення. Девіантна поведінка: теорія аномії Мертона і сучасні підходи. Моральні паніки та конструювання девіантності (С. Коен). Культурна варіативність норм і цінностей у порівняльних дослідженнях. Ціннісні розломи в українському суспільстві: емпіричні дані IC НАН України і ESS.

Лекція 10. Поляризація, конфлікти та соціальні трансформації

Основні питання. Поляризація як соціальний процес: визначення, типи, механізми (афективна і позиційна поляризація). Конфлікт як рушій соціальних змін: класичні підходи (Маркс, Дарендорф, Козер) і сучасні концепції. Соціальні кризи у глобальному та локальному вимірах: від економічних потрясінь до криз цінностей. Гомофілія, ехо-камери і групова поляризація: емпіричні дані. Трансформаційні процеси в українському суспільстві: структурні зміни під впливом війни. Методи вимірювання поляризації: опитувальні індекси, мережевий аналіз, аналіз текстів. Можливості аналітики соціальних даних для моніторингу конфліктогенності суспільства.

Лекція 11. Аргументація, критичне мислення та аналіз AI-контроверз [PANORAMA HC-141a]

Основні питання. Аргументація як соціальна практика надання підстав: відмінність від переконання, маніпуляції та пояснення. Аргумент як продукт, процес і процедура: три аналітичні виміри. Структура аргументу: висновок і засновки; як ідентифікувати кожен із них. Типи засновків: фактичні, ціннісні, імпліцитні (приховані); роль імпліцитних засновків у суперечках навколо ШІ. Цілі аргументації: переконання, обґрунтування, пошук істини, колективне рішення, врегулювання конфлікту. Поняття суперечки (контроверзи) за Вентуріні (2010): ситуація, коли актори не можуть ігнорувати одне одного і змушені оприлюднити позиції. Відмінність контроверзи від суперечки про факти і дилеми. "Чорна

скринька" Латура: що ШІ вивів із дискусії і що повернув до відкритого обговорення. Картування суперечок: актори, позиції, лінії розбіжностей і лінії згоди. Рефлексивна пастка: що означає аналізувати ШІ за допомогою ШІ. Підготовка до практичного заняття НС-141a (проект PANORAIMA, Horizon Europe).

Лекція 12. Оцінювання аргументів, структурований дебат та рефлексія [PANORAIMA НС-141b]

Основні питання. Від опису позицій до їх захисту і атаки: логіка переходу між картуванням суперечки та дебатом. Модель Тулміна: теза (claim), підстави (grounds), гарантія (warrant), підкріплення (backing), застереження (qualifier), спростування (rebuttal) як інструмент аналізу аргументу. Виміри оцінювання аргументів: прийнятність засновків, релевантність, достатність підстав. Атака аргументу: на засновок, на зв'язок між засновком і висновком, на релевантність. Типові аргументативні хиби у публічних дискусіях про ШІ: атака на особу (ad hominem), підміна позиції (солом'яна людина), апеляція до авторитету, хибна дилема. Конструювання спростування: як побудувати контраргумент, що не є простим запереченням. Структурований дебат у форматі Карла Поппера: вступні заяви, перехресне опитування, спростування, заключні слова. Аргументування за призначену позицію: навичка, а не нечесність. Рефлексія після дебату як дослідницька процедура. Підготовка до практичного заняття НС-141b (проект PANORAIMA, Horizon Europe).

Лекція 13. Цифрові середовища, алгоритми і соціальна поведінка

Основні питання. Алгоритми як нові соціальні інститути: логіка рекомендацій, персоналізації та модерації. Сурвеланс-капіталізм Ш. Цубофф: поведінкові надлишки та передбачувані продукти. Фільтрувальні бульбашки (Е. Парізер) та ехо-камери: емпіричні докази і спростування. Цифрові платформи і колективна дія: мобілізація протесту, координація, дезінформація. Постправда і інформаційні каскади (Д. Воттс): механізми вірусного поширення. Штучний інтелект у соціологічних дослідженнях: NLP, комп'ютерний зір, великі мовні моделі. Етика цифрових досліджень: згода, приватність, репрезентативність даних.

Лекція 14. Поведінка в умовах війни, травми та колективної резильєнтності

Основні питання. Соціологія війни: трансформація повсякденних практик, ідентичностей і соціальних структур в умовах збройного конфлікту. Колективна травма: теорія Дж. Александера, відмінність від індивідуальної ПТСР, механізми конструювання. Екзистенційний підхід В. Франкла і пошук сенсу в кризових умовах. Феномен солідарності та волонтерства як форм колективної резильєнтності. Горизонтальні мережі і громадянське суспільство в умовах війни: досвід України 2022–2024. Посттравматичне зростання: індивідуальні та колективні механізми відновлення. Методи дослідження поведінки в умовах війни: етичні виклики, польові дослідження, великі дані.

Тема 15. Інтеграція сучасних теорій і даних у поведінковій соціології

Основні питання. Сучасна соціологія між теорією і даними: виклик мультипарадигмальності. Інтеграція аналітичної соціології, мережевого підходу і когнітивних наук: можливості і межі. Обчислювальна соціальна наука (CSS) як нова дослідницька стратегія: відкриті дані, цифрові сліди, API. Репродукованість і відкрита наука: криза репродукованості у соціальних науках і відповідь спільноти. Від кореляції до причинності: природні експерименти, різниця в різницях, інструментальні змінні. Прикладний вимір: аналітик соціальних даних у державному секторі, НГО, бізнесі. Майбутнє поведінкової соціології: синтез теорії, методу і цифрових технологій.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять:

сформувані у студентів:

- Набуття компетенцій та навичок щодо критичного та системного розгляду соціальних даних, здатності протистояти догматизмові бінарних опозицій;
- Знання щодо форм впливу сучасних досліджень з економічної психології, теорій соціального розвитку та мережевих взаємодій на формування поведінкових стратегій груп та особистостей.

Семінарське заняття 1. Теоретичні та методологічні основи дослідження соціальної поведінки

Основні питання. Що таке соціальна поведінка і чим вона відрізняється від індивідуальної дії? Дискусія навколо класичних парадигм: яка з них найкраще пояснює поведінку в сучасних умовах? Кейс-аналіз: пояснення одного соціального явища (наприклад, масового волонтерства) з позицій функціоналізму, конфліктології та інтерпретативного підходу. Що втрачають і що здобувають дисципліни, коли «позичають» концепти одна в одній? Механізмний vs. кореляційний підхід: обговорення прикладу з реального дослідження. Підготовка: прочитати вступний розділ Hedström & Bearman (2021) та підготувати 3 питання для дискусії.

Семінарське заняття 2. Макрорівневі рамки сучасної поведінкової соціології.

Чи можна пояснити сучасні суспільні кризи через Дюркгайма? Дискусія на основі конкретного кейсу. Типи соціальної дії Вебера: як вони проявляються у поведінці людей під час війни, пандемії, економічної кризи? Ризикове суспільство Бека: чи є концепція актуальною в епоху кліматичних змін і ядерної загрози? Макрорівневі теорії та великі дані: як верифікувати теоретичні твердження Дюркгайма чи Вебера за допомогою сучасних масивів даних? Групове завдання: знайти одне емпіричне дослідження останніх 5 років, яке перевіряє макросоціологічну гіпотезу, і представити методологію та результати.

Семінарське заняття 3. Мікро- та мезорівень соціальної дії, групова динаміка.

Основні питання. Аналіз кейсу: як повсякденні практики змінюються в умовах різких соціальних зрушень (переміщення, дистанційна робота, комендантська година)? Феномен groupthink: розбір реального прикладу групового рішення, яке виявилось катастрофічним. Лабораторія спостереження: студенти описують одну мікроситуацію взаємодії і застосовують до неї понятійний апарат Гарфінкеля або Гофмана. Як агрегація мікродій породжує несподівані макроефекти? Обговорення моделі Шеллінга на прикладі сегрегації. Мезорівень і організаційна поведінка: чому формальні правила часто поступаються неформальним нормам? Підготовка: обрати один кейс із реального соціального середовища і описати його через мікро-, мезо- і макрорівні.

Що відрізняє механізмне пояснення від опису і від кореляції? Розбір прикладів. Схема DBO: студенти застосовують її до пояснення конкретної соціальної поведінки (наприклад, участі у протесті або виїзді за кордон). Демонстрація простої ABM-моделі (наприклад, модель сегрегації Шеллінга в NetLogo): що показує модель і де її межі? Дискусія: чи може аналітична соціологія замінити традиційні теорії, чи лише доповнює їх? Критика аналітичної соціології: редукціонізм, нехтування культурою, ігнорування влади. Практичне завдання: побудувати словесну механізмну модель одного соціального явища (на вибір студента).

Семінарське заняття 5. Стратифікація, нерівність та поведінкові режими.

Де ви в класовій схемі? Студенти визначають позицію своєї родини за схемами Голдторпа і Бурдьє та порівнюють результати. Капітали Бурдьє у реальному житті: аналіз кейсу — як

культурний і соціальний капітал визначають освітні і кар'єрні траєкторії. Алгоритмічна дискримінація як нова форма нерівності: розбір документованих кейсів (COMPAS, Amazon recruiting tool). Чи зменшила війна нерівність в Україні чи поглибила її? Обговорення на основі даних KMIC та IC НАН України. Порівняльний аналіз: студенти знаходять один показник нерівності (Gini, індекс мобільності) для двох країн і пояснюють різницю через інституційні фактори.

Семінарське заняття 6. Раціональність, когнітивні упередження та прийняття рішень.

Основні питання. Тест на упередження: студенти виконують короткі задачі Канемана і Тверського та обговорюють власні помилки. Система 1 vs. Система 2 у реальних рішеннях: вибір університету, голосування, покупки. Кейс-аналіз nudge-політики: чи є маніпуляція прийнятною, якщо покращує результати? Моральні інтуїції у соціальних дилемах: задача вагонетки і її соціологічний вимір. Обговорення: чому люди діють проти власних інтересів? Приклади з поведінкової економіки та соціології. Практичне завдання: знайти один приклад когнітивного упередження у публічній комунікації або медіа та розібрати його механізм.

Семінарське заняття 7. Мережевий підхід до соціальної поведінки.

Картування власної мережі: студенти малюють ego-мережу та аналізують її структуру (щільність, містки, кластери). Сила слабких зв'язків на практиці: кейс пошуку роботи через знайомих знайомих. Гомофілія і сегрегація: аналіз реальних даних про те, з ким люди спілкуються в соціальних медіа. Мережева мобілізація: як волонтерські мережі 2022 року організувалися без центрального координатора. Практична вправа: за допомогою безкоштовних інструментів (Gephi або NodeXL) візуалізувати невелику мережу і описати її характеристики. Дискусія: чи можна управляти суспільством через мережеві вузли?

Семінарське заняття 8. Дифузія інновацій, соціальне зараження та агент-базоване моделювання.

Основні питання. Де ви на кривій адопторів Роджерса? Студенти визначають свою позицію щодо кількох технологій і обговорюють чинники. Просте vs. складне зараження: чому маска під час пандемії поширювалась інакше, ніж хештег у Twitter? Демонстрація ABM у NetLogo: модель поширення інновацій — студенти змінюють параметри і спостерігають результати. Кейс: як Telegram став домінуючою платформою в Україні — аналіз мережевих механізмів дифузії. Групове завдання: побудувати словесну ABM-модель поширення одного явища (вакцинація, бойкот, нова практика) і визначити ключові параметри.

Семінарське заняття 9. Цінності, норми та девіантні практики у сучасних дослідженнях.

Основні питання. Ціннісний тест: студенти проходять скорочену версію опитувальника Шварца і порівнюють результати між собою та з даними ESS по Україні. Чи змінила війна цінності українців? Аналіз хвиль моніторингу IC НАН України (2021 vs. 2023). Кейс девіантності: як суспільство конструює нові норми в умовах кризи (мародерство, колаборація, дезертирство — де межа?). Моральна паніка: розбір сучасного прикладу з медіа та аналіз механізму конструювання загрози. Дискусія: чи є ціннісний консерватизм і ціннісний прогресивізм несумісними в одному суспільстві? Практичне завдання: порівняти ціннісні профілі двох країн за даними World Values Survey.

Семінарське заняття 10. Поляризація, конфлікти та соціальні трансформації.

Основні питання. Вимірювання поляризації: студенти аналізують індекси поляризації для

кількох країн і порівнюють методики. Афективна vs. позиційна поляризація: в чому різниця і чому вона важлива для розуміння конфліктів? Кейс: поляризація в українському суспільстві — мовне питання, ставлення до Росії, регіональні відмінності (дані KMIC). Ехо-камери: чи справді вони існують? Огляд емпіричних досліджень, які підтверджують і спростовують гіпотезу. Як конфлікт стає трансформацією: кейс соціальних змін, спричинених Майданом 2014 і повномасштабним вторгненням 2022. Практичне завдання: знайти індикатор соціальної напруги у відкритих даних і описати його динаміку.

Семінарське заняття 11. Аргументація та аналіз AI-контроверз [PANORAIMA HC-141a].

Основні питання. Практичне заняття в рамках проєкту PANORAIMA (Horizon Europe), навчальна подія HC-141a “Logic, argumentation, critical thinking 1”. Рефлексивний вступ: скільки студентів використовували ChatGPT для пошуку інформації про ШІ? Рефлексивна пастка: ми аналізуємо ШІ за допомогою ШІ. Практика ідентифікації аргументів: студенти визначають висновки і засновки у коротких AI-прикладках. Практика з типами засновків: ідентифікація фактичних, ціннісних та імпліцитних засновків; групи обмінюються прикладами і реконструюють імпліцитні засновки одне одного. Картування AI-контроверзи: групи по 3-4 особи отримують картку з однією суперечкою (ШІ у кримінальному правосудді; генеративний ШІ та авторське право; AI-діагностика без нагляду лікаря; автономна зброя). Чотири кроки: ідентифікація акторів, картування позицій, лінії розбіжностей, лінії згоди. Коротка презентація кожної групи. Повернення до рефлексивної пастки: чи хтось використовував ШІ під час картування? Вихідне завдання: один висновок, один засновок, одна лінія згоди або розбіжності.

Семінарське заняття 12. Структурований дебат та оцінювання аргументів [PANORAIMA HC-141b].

Основні питання. Практичне заняття в рамках проєкту PANORAIMA (Horizon Europe), навчальна подія HC-141b “Logic, argumentation, critical thinking 2”. Передумова: HC-141a (семінарське заняття 11). Відновлення: 2-3 студенти зачитують вихідне завдання з HC-141a, лінію згоди, яку вони знайшли. Перехід: сьогодні від опису позицій до їх захисту та атаки. Практика: студенти ідентифікують, який вимір оцінювання атакується у наведених прикладах і як саме. Конструювання критики: групи формулюють різні типи атак на аргументи з вихідних завдань HC-141a. Підготовка до дебату: дві команди по 3-4 особи отримують призначені позиції (не за вибором); решта студентів є спостерігачами з критеріями оцінювання (чіткість тези, якість підстави, якість спростування). Пропоновані тези: “ШІ у кримінальному вироку має бути заборонено до виконання вимог пояснюваності”; “Генеративні AI-компанії мають нести сувору відповідальність за порушення авторського права при навчанні”; “AI-діагностичні інструменти можуть затверджуватися для рішень низького ризику без обов’язкового підтвердження лікаря”; “Летальна автономна зброя має бути заборонена міжнародним правом”. Структурований дебат у форматі Карла Поппера: вступні заяви, перехресне опитування, спростування, заключні слова; спостерігачі виставляють оцінки. Дебрифінг: чи змінилася позиція під час дебату і що її змінило; який аргумент мав найсильнішу підставу; чи тримається лінія згоди з HC-141a. Вихідне завдання: найпереконливіший аргумент дебату і його підстава.

Семінарське заняття 13. Цифрові середовища, алгоритми і соціальна поведінка.

Основні питання. Аудит власної цифрової поведінки: студенти аналізують, які дані про них збирають платформи і як це впливає на їхній досвід. Сурвеланс-капіталізм у повсякденні: розбір умов використання однієї популярної платформи. Алгоритм як соціальний інститут: що відбувається, коли алгоритм TikTok або Instagram визначає, що

бачать мільйони? Фільтрувальні бульбашки: студенти порівнюють стрічки новин двох людей з різними переконаннями і описують різницю. ШІ у соціологічних дослідженнях: демонстрація аналізу тексту (sentiment analysis) на реальному корпусі. Дискусія: чи потрібна державна регуляція алгоритмів і де межа між регуляцією і цензурою? Практичне завдання: знайти один задокументований випадок алгоритмічної дискримінації і описати соціальні наслідки.

Семінарське заняття 14. Поведінка в умовах війни, травми та колективної резильєнтності.

Основні питання. Особистий досвід травми і колективний досвід: як провести межу? Дискусія на основі концепції Александера. Кейс-аналіз: волонтерський рух в Україні 2022–2024 — стихійна самоорганізація чи керована мобілізація? Пошук сенсу в умовах втрат: Франкл і сучасні дослідження посттравматичного зростання. Резильєнтність громад: порівняння двох прикладів відновлення після катастрофи (Японія після Фукусіми, Україна після деокупації). Етичні виклики дослідження травми: як вивчати вразливі групи, не завдаючи шкоди? Практичне завдання: знайти одне емпіричне дослідження поведінки в умовах збройного конфлікту і критично оцінити його методологію.

Інтеграція сучасних теорій і даних у поведінковій соціології. Підсумкова дискусія.

Основні питання. Підсумкова рефлексія курсу: яка тема виявилась найбільш несподіваною і чому? Інтеграційна вправа: студенти обирають одне актуальне соціальне явище і пояснюють його, використовуючи концепти з щонайменше трьох різних тем курсу. Дискусія: що може соціологія, чого не можуть інші науки про людину? Обговорення рефератів і дослідницьких проєктів: презентація ключових знаходок у форматі 3 хвилини на студента. Що далі: як аналітична соціологія і CSS розвиватимуться у найближчі 10 років?

Семінарське заняття 15. Модульна контрольна робота

6. Самостійна робота студента

З метою поглиблення знань студентів з дисципліни, отримання досвіду самостійної роботи з науковою літературою пропонується самостійне опрацювання наукової літератури з проблемних питань політичної науки. Від студентів вимагається знання основних проблем та визначень семінарських тем, вільне володіння категоріальним апаратом із дисципліни.

Самостійна робота здобувача включає:

підготовка до аудиторних занять – 46 год;

підготовка реферату – 10 год;

підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;

підготовка до екзамену – 30 год.

Загалом – 90 год.

Під час планування індивідуального завдання з певного ОК необхідно забезпечити баланс часу СРС відповідної освітньої компоненти. Підґрунтям цього розрахунку є орієнтовні норми часу на виконання здобувачами вищої освіти окремих робіт:

Вид роботи	Підготовка до одного аудиторного академічного часу					Підготовка та складання		Виконання	
	Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	МКР* (денна)	Залік	Екзамен	ІСЗ (денна)	ДКР (заочна)
Норма часу (год.)	0,3-0,5	0,5-1	1,5-2	1-1,5	2	6	30	10-15	10-20

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Вивчення дисципліни проводиться згідно існуючої методики організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, що передбачає питому вагу самостійної роботи студентів. Семінарські заняття поглиблюють теоретичні знання з відповідних тем навчальної дисципліни, закріплюють практичні навички дискусій, відстоювання своєї наукової позиції, роботи з літературою та іншими джерелами інформації, критичний огляд останніх.

Відвідуваність і виконання завдань

Важливо відвідувати лекції, на яких висвітлюватиметься систематизований навчальний матеріал, презентації текстів документів в обсязі достатньому для опанування дисципліни студентом. Студенту складно буде належно підготуватись до практичного заняття, виконати практичне завдання, якщо він буде пропускати лекції. Тому для студентів, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях просто необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь студента на практичних заняттях є обов'язковою і буде вимагатись. Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних (семінарських) заняттях. Студенти, які пропустили практичні заняття, можуть не допустити зниження підсумкового рейтингу, своєчасно (протягом семестру) опрацювавши відповідні теми і виконавши завдання, передбачені для пропущених занять. Не треба чекати наближення заліково-екзаменаційної сесії для відповідного спілкування з викладачем. Варто це робити як тільки студент буде готовий продемонструвати свої знання і навички з пропущених тем занять.

Теми і завдання для практичних занять передбачені робочою програмою дисципліни, доступною з особистого кабінету студента в системі «Кампус» або на сайті кафедри соціології. У контексті дистанційного навчання також використовується Гуглкласрум.

На лекціях та практичних заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, зумовлених темою заняття і відповідним тематичним завданням. Використовувати зазначені (та інші подібні) засоби для розваги чи спілкування під час заняття не варто. Відповідати на питання викладача, висловлювати свої думки, аргументувати дослідницьку позицію можливо за допомогою посилань на відповідні інформаційні джерела. Це можуть бути підготовлені письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завдань), та (або) відповідні посилання, приступні для перевірки.

Форми роботи

На лекціях висвітлюється зміст основних питань курсу. Лекції проводяться у режимі інтерактивної взаємодії. Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі дисципліни. Вітаються питання від студентів до викладача під час лекції. Викладач може ставити питання окремим студентам або загалом аудиторії. Допускається і вітається діалог між студентами і викладачем на лекції.

Семінарські заняття мають на меті розвиток у студентів вміння працювати з науковою літературою, готувати виступи на базі попередньої аналітичної роботи, формулювати та відстоювати свою позицію, брати активну участь у дискусії. На заняттях використовуватиметься кейс-стаді, «метод Сократа».

Неформальна освіта

За бажанням здобувача, в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин дисципліни в асинхронному режимі, зокрема через опанування дистанційних курсів та інших форм неформального навчання.

Для врахування в рейтинговій системі оцінювання балів за такі курси, вони мають змістовно відповідати певним темам силабусу, а їх проходження узгоджене з викладачем дисципліни. На підтвердження проходження неформального навчання студент має надати відповідний документ (сертифікат) із зазначенням назви курсів та їх обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського: <https://osvita.kpi.ua/node/179>.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

(інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності)

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: опитування за темою заняття, виконання завдань

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог навчальної дисципліни.

Семестровий контроль: екзамен

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з навчальної дисципліни складається з балів, що він отримує за:

- 1) модульна контрольна робота;
- 2) робота на семінарських заняттях;
- 3) реферат;
- 4) екзамен

Критерії нарахування балів.

1. Модульна контрольна робота оцінюються у 10 балів.

Контрольне завдання цієї роботи складається з трьох питань з переліку, що наданий у Додатку А.

Критерії оцінювання:

- «відмінно» – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 9-10 балів;
- «добре» – достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями – 7-8 балів;
- «задовільно» – неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та незначні помилки – 5-6 балів;
- «незадовільно» – відповідь не відповідає вимогам на «задовільно» – 0-4 балів.

2. Робота на семінарських заняттях (до 30 балів).

Ваговий бал – 2 бали за заняття. Максимальна кількість балів на всіх семінарських заняттях дорівнює $\Gamma_{\text{сем}} = 2 \text{ бали} \cdot 15 = 30 \text{ балів}$.

Критерії оцінювання:

- творчий підхід до розкриття проблеми, активна участь у заняттях – 2 бали;
- участь у занятті є, але студент демонструє лише часткове розуміння матеріалу – 1 бал;
- участь у занятті пасивна або відсутня – 0 балів.

3. Реферат.

Ваговий бал – 10.

Критерії оцінювання:

- «відмінно», тема розкрита повною мірою (не менше 90% потрібної інформації), робота написана самостійно, відповідає встановленим вимогам та здана вчасно – 9-10 балів;
- «добре», тема розкрита не досить повно (не менше 75% потрібної інформації), наявні незначні відхилення від встановлених вимог, здана вчасно – 7-8 балів;
- «задовільно», тема розкрита погано та/або наявні суттєві відхилення від встановлених вимог та/або робота здана із суттєвою затримкою – 5-6 балів;
- «незадовільно», робота не відповідає вимогам на «задовільно» – 0-4 балів.

Умови позитивної проміжної атестації:

Умовою позитивного проходження першого календарного контролю є отримання не менш, ніж 15 балів. Умовою позитивного проходження другого календарного контролю є отримання не менш, ніж 30 балів.

Умови допуску до екзамену:

Умовою допуску студента до екзамену є отримання попередньої рейтингової оцінки не менше як 25 балів.

4. Екзамен.

Ваговий бал – 50.

Екзамен передбачає усні відповіді на питання, перелік яких наведений у додатку 2.

Критерії оцінювання:

- 40-50 балів – студент відповідає на майже всі питання екзамену, демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, висловлює власну позицію з дискусійних питань, демонструє ознаки теоретичного мислення та соціологічної уяви;
- 30-39 балів – студент відповідає на більшість питань екзамену, демонструє хороший рівень знання матеріалу;
- 20-29 балів – студент відповідає на приблизно половину питань екзамену, демонструє доволі поверхневі знання;
- 0-19 балів – студент відповідає лише на окремі питання екзамену, не має власної позиції, допускає суттєві неточності.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Рейтингова оцінка здобувача (бали)	Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей (результатів навчання)
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре

84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

Можливі відмітки у відомості семестрового контролю:

Не допущено	Невиконання умов допуску до семестрового контролю
Усунено	Порушення принципів академічної доброчесності або морально-етичних норм поведінки
Не з'явився	Здобувач, був допущений, але не з'явився на екзамен

Перегляд рейтингової системи оцінювання впродовж семестру

Перегляд РСО може здійснюватися за вмотивованою заявою здобувача, що вивчає ОК, органу студентського самоврядування або профспілкового комітету студентів, поданою на ім'я завідувача забезпечуючої кафедри. Процедура перегляду визначена у розділі 7 Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2025.pdf

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

Працюючи на лекції студенту варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, алгоритми, про які розповідатиме викладач. Якщо студент буде уважно слухати, фіксувати відповідний матеріал, потім прочитає цей текст, застосує його при вирішенні завдання чи підготовці до практичного заняття, якщо після цього студент презентує свою обґрунтовану позицію (думку), критично оцінить позиції (думки) інших студентів, ставитиме питання викладачу та студентам – обсяг засвоєного ним навчального матеріалу і глибина його розуміння збільшуватиметься в рази.

Готуючись до практичного заняття студент має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, бажано ознайомитись з додатковими ресурсами в мережі. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений студент не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін соціально- поведінкового циклу є формування вміння логічно мислити і відповідно висловлювативласні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи студента і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Важливим в успішній підготовці студента є вироблення в нього вміння працювати з різними джерелами інформації, формувати компетентнісний підхід до власної інформаційної безпеки, водночас відкриваючи себе світу і світ для себе. Критичний, усебічний та системний характер аналітики дозволить студенту не лише краще засвоїти інформацію, але й в подальшому швидше знаходити потрібні, релевантні відповіді при виникненні, наприклад, певного практичного питання, пов'язаного із конкретною комунікативною ситуацією чи питаннями вибору, складанням індивідуальних стратегем, тощо.

Позааудиторні заняття

Можлива участь студентів у неформальному гуртку для усіх, кому не байдужі питання соціальної детермінації поведінкових стратегій у сучасному глобалізованому світі. Дослідження перспективакадемічної мобільності та співпраці із іноземними стейкхолдерами.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне та асинхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доктором соціологічних наук Кухтою Мирославою Павлівною

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 16 від 23.06.2026)

Погоджено Методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 7 від 30.06.2026)

ПИТАННЯ ДО МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Механізмне пояснення в аналітичній соціології: що таке соціальний механізм і чим він відрізняється від кореляції?
2. Схема DBO (desires, beliefs, opportunities) як інструмент мікрорівневого пояснення соціальної поведінки.
3. Агент-базоване моделювання (ABM): принципи побудови та застосування у соціологічних дослідженнях.
4. Соціальна нерівність у концепціях Голдторпа, Райта та Еспін-Андерсена: порівняльний аналіз.
5. Теорія капіталів П. Бурдьє та її значення для пояснення поведінкових стратегій у сучасному суспільстві.
6. Алгоритмічна дискримінація як нова форма соціальної нерівності: механізми та наслідки.
7. Обмежена раціональність Г. Саймона і теорія перспектив Канемана–Тверські: порівняння підходів.
8. Когнітивні упередження та їхній вплив на індивідуальні і колективні рішення: приклади з соціальної практики.
9. Гомофілія, ехо-камери і поляризація: мережеві механізми фрагментації суспільства.
10. Сила слабких зв'язків (М. Грановеттер) і структурні дірки (Р. Берт): значення для аналізу соціальної мобільності.
11. Дифузія інновацій Е. Роджерса і концепція складних контактів: відмінності і точки перетину.
12. Поляризація як соціальний процес: афективна і позиційна поляризація, методи вимірювання.
13. Радикалізація як соціальний процес: стадійні моделі, чинники, контрнарлативи.
14. Популізм у концепціях К. Мудде та Е. Лаклау: порівняльний аналіз підходів.
15. Сурвеланс-капіталізм Ш. Цубофф: механізми перетворення поведінкових даних у ресурс контролю.
16. Колективна травма і посттравматичне зростання: теоретичні моделі та емпіричні дослідження.
17. Феномен волонтерства і горизонтальна самоорганізація як форми колективної резильєнтності.
18. Деколоніальний поворот у соціальних науках: ключові концепти і значення для аналізу ідентичності.
19. Колективна пам'ять і конкурентні нарлативи: механізми соціальної забудови минулого (Гальбвакс, Нора).
20. Обчислювальна соціальна наука (CSS): можливості, обмеження та етичні виклики для дослідника.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Аналітична соціологія як дослідницька стратегія: механізми пояснення та їхні переваги перед традиційними підходами.
2. Агент-базоване моделювання у соціології: від моделі Шеллінга до сучасних застосувань.
3. Соціальна нерівність у цифрову добу: алгоритмічна дискримінація та платформна економіка.
4. Теорія капіталів П. Бурдьє: застосування до аналізу освітньої нерівності в Україні.
5. Когнітивні упередження та поведінкова економіка: від теорії до публічної політики (nudge).
6. Мережева поляризація і гомофілія: механізми формування ехо-камер у цифрових середовищах.
7. Дифузія інновацій і складні контакти: порівняння моделей поширення соціальних практик.
8. Поляризація суспільства: концептуалізація, вимірювання та чинники на прикладі сучасних демократій.
9. Радикалізація як соціальний процес: стадійні моделі, цифрова інфраструктура, деградація.
10. Популізм у сучасній Європі: порівняльний аналіз через концепцію К. Мудде.
11. Сурвелянс-капіталізм Ш. Цубофф: механізми, наслідки та можливості регуляції.
12. Колективна травма і соціальна пам'ять: теоретичні моделі та кейс України.
13. Волонтерство і горизонтальна самоорганізація як форми колективної резильєнтності в умовах війни.
14. Деколоніальний поворот у соціальних науках і його значення для вивчення пострадянських суспільств.
15. Культурна гібридизація і трансформація ідентичностей в умовах глобалізації та війни.
16. Обчислювальна соціальна наука (CSS): нові методи, відкриті дані, відтворюваність досліджень.
17. Штучний інтелект у соціологічних дослідженнях: NLP, великі мовні моделі, аналіз текстів.
18. Мережевий аналіз як інструмент вивчення соціальної мобілізації: кейс цифрових протестних рухів.
19. Війна і поведінкові стратегії: соціологічний аналіз адаптації, мобілізації та виживання.
20. Інтеграція аналітичної соціології, мережевого підходу і когнітивних наук: можливості та обмеження.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Соціальна поведінка як предмет аналітичної соціології: парадигми, підходи, дискусії.
2. Механізмне пояснення у соціології: поняття соціального механізму, схема DBO, переваги перед кореляційним аналізом.
3. Макрорівневі теорії соціальної поведінки: Дюркгайм, Вебер, Бек — актуальність для сучасних досліджень.
4. Мікро- та мезорівень соціальної дії: символічний інтеракціонізм, феноменологія, етнометодологія.
5. Групова динаміка: конформізм, groupthink, лідерство — механізми і наслідки для колективної поведінки.
6. Аналітична соціологія П. Хедстрьома: принципи, механізми, агрегація мікродій у макроструктури.
7. Агент-базоване моделювання (ABM) у соціології: логіка побудови, валідація, приклади застосування.
8. Соціальна нерівність: багатовимірні концепції (Голдторп, Бурдьє, Еспін-Андерсен) і нові форми нерівності.
9. Інституційні обмеження і поведінкові режими: порівняльний аналіз суспільств.
10. Обмежена раціональність Г. Саймона і теорія перспектив Канемана–Тверські: порівняння та соціологічне значення.
11. Когнітивні упередження і системи мислення: механізми та наслідки для суспільної поведінки.
12. Нейросоціологія і поведінкова економіка: nudge-підходи та їхні межі.
13. Мережевий підхід: малі світи (Воттс), безмасштабні мережі (Барабаші), сила слабких зв'язків (Грановеттер).
14. Гомофілія, структурні дірки і соціальний капітал: мережеві механізми нерівності і мобільності.
15. Дифузія інновацій Роджерса і складні контакти Воттса: порівняльний аналіз моделей поширення.
16. Цінності і норми як регулятори соціальної поведінки: класичні підходи і сучасні дослідження (ESS, WVS).
17. Девіантна поведінка і соціальний контроль: теорія аномії Мертоні і сучасні концепції моральних панік.
18. Поляризація суспільства: афективна і позиційна поляризація, ехо-камери, методи вимірювання.
19. Конфлікт як механізм соціальних змін: від Маркса і Дарендорфа до сучасних конфліктологічних досліджень.
20. Радикалізація як соціальний процес: стадійні моделі, цифрова інфраструктура, дерадикалізація.
21. Популізм у концепціях К. Мудде та Е. Лаклау: порівняння підходів і емпіричні застосування.
22. Цифрові середовища і соціальна поведінка: алгоритми, фільтрувальні бульбашки, платформна влада.
23. Сурвеланс-капіталізм Ш. Цубофф: механізми, критика, регуляторні відповіді.
24. Колективна дія у цифрових просторах: мобілізація, інформаційні каскади, постправда.
25. Колективна травма і культурна травма: концепції Александера і Франкла, кейс України.
26. Резильєнтність спільнот в умовах збройного конфлікту: теоретичні моделі і емпіричні дослідження.
27. Деколоніальний поворот у соціальних науках: ключові концепти і значення для вивчення ідентичності.
28. Культурні трансформації і колективна пам'ять: механізми конструювання і конкуренція наративів.

29. Обчислювальна соціальна наука (CSS): методи, відкриті дані, відтворюваність, від кореляції до причинності.
30. Інтеграція аналітичної соціології, мережевого і когнітивного підходів: можливості єдиної пояснювальної стратегії.